

Sygn. akt II CSK 230/20

POSTANOWIENIE

Dnia 20 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku M. D.
przy uczestnictwie J.D.
o podział majątku wspólnego i zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 20 listopada 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestnika postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w S.
z dnia 9 grudnia 2019 r., sygn. akt II Ca (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od uczestnika na rzecz wnioskodawczynie kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestnika J. D. od postanowienia Sądu Okręgowego w S. z dnia 9 grudnia 2019 r., sygn. akt II Ca (...) Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz.11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

W ocenie uczestnika w sprawie występuje konieczność rozstrzygnięcia czy:

- 1) brak zachowania formy szczególnej dokonania określonej czynności prawnej, tj. formy pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi, dla zobowiązania się wnioskodawczynie, będącej współniczką D. sp. z o.o. do zwrotnego przeniesienia 1834 udziałów w tej spółce na rzecz współnika spółki X. Y., ma wpływ na możliwość zaliczenia tych składników majątkowych do majątku wspólnego stron, a w konsekwencji, czy czynność rozporządzająca małżonka w takiej sytuacji powinna być traktowana jako bezskuteczna względem drugiego małżonka, a przedmiot rozporządzenia powinien być traktowany jakby nie został usunięty z majątku wspólnego (art. 1036 k.c.), czy też należy postawić ponad dobro rodziny i ochronę majątku wspólnego ochronę praw osób trzecich i uznać, że taka czynność powoduje ten skutek, że usunięty w ten sposób składnik majątkowy nie powinien podlegać podziałowi w postępowaniu o podział majątku wspólnego; 2) czy dokonanie częściowego podziału majątku wspólnego o istotnej wartości w stosunku do wartości całego dzielonego majątku wspólnego przed ustaniem wspólności małżeńskiej jest ważne.

Według wiążących w postępowaniu kasacyjnym ustaleń faktycznych, (art. 398¹³ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), Sądu Rejonowego, zaakceptowanych przez Sąd Okręgowy, w 2005 r. wnioskodawczynie i uczestnik postanowili wspomóc finansowo syna X. Y. w prowadzonej przez niego działalności gospodarczej i w związku z tym przekazali mu w formie pożyczki kwotę 120 000 zł. Warunkiem udzielenia tej pożyczki było przypisanie części udziałów, w mającej

powstać spółce, wnioskodawczyni M. D. Uczestnik domagał się tego rodzaju zabezpieczenia, aby mieć gwarancję odzyskania pożyczonych pieniędzy. W dniu 27 stycznia 2005 r. została zawarta umowa spółki z ograniczoną odpowiedzialnością D., zgodnie z którą X. Y. objął 1 758 udziałów o wartości 100 zł każdy, zaś wnioskodawczyni objęła 1 034 udziały o wartości 100 zł każdy. Natomiast S. D. objęła 655 udziałów po 100 zł każdy. W dniu 18 września 2007 r. podwyższono ilość udziałów i X.Y. dysponował 3 508 udziałami, wnioskodawczyni 1 834 udziałami, a S. D. 1 219 udziałami.

X.Y., po uzyskaniu kredytu bankowego w kwocie 470 000 zł, w październiku 2009 r. zwrócił rodzicom pożyczkę w kwocie 120 000 zł. Zaciągnięty kredyt służył także na pokrycie ceny lokalu mieszkalnego położonego przy ul. (...) w S. zakupionego przez X. Y. i żonę S. D. od wnioskodawczyni i uczestnika za kwotę 300 000 zł. Po zwrocie pożyczki uczestnik poinformował syna, że wnioskodawczyni może zostać wykreślona z KRS, gdyż „zostali już rozliczeni”. Pomimo takiej zgody formalności związane z wystąpieniem wnioskodawczyni ze spółki nie zostały przeprowadzone, a wniosek o jej wykreślenie jako udziałowca spółki nie został złożony (na etapie postępowania apelacyjnego doszło do umorzenia udziałów wnioskodawczyni w tej spółce bez wynagrodzenia).

Na rachunek bankowy wnioskodawczyni i uczestnika w dniu 28 października 2009 r. wpłynęła kwota 470 000 zł od X. Y. jako zwrot pożyczki. Na spotkaniu rodzinnym w dniu 6 października 2009 r. uczestnik poinformował bliskich, że planuje przekazać im darowizny. Na kolejnym spotkaniu w dniu 25 października 2009 r., w którym uczestniczyli poza wnioskodawczynią, X. Y. z żoną S. D., J. D., M. D., A. D., H. D. i P. M., uczestnik oświadczył, że chce się rozejść z wnioskodawczynią. Oświadczył też, iż kwota 50 000 zł z kwoty 470 000 zł przelanych z kredytu udzielonego X. Y. powinna zostać mu zwrócona, a on dokonuje podziału kwoty 420 000 zł i każdy z małżonków otrzymuje jej połowę. W dalszej części oświadczył, że ze swojej połowy przekazuje jako darowiznę kwoty po 50 000 zł na rzecz H. D. i P. M., zaś na rzecz J. D. kwotę 100 000 zł. Wykonanie przelewów zlecił wnioskodawczyni, która je zrealizowała.

Po spotkanku rodzinnym w dniu 25 października 2009 r. stosunki między wnioskodawczynią i uczestnikiem uległy znacznemu pogorszeniu. Uczestnik odsunął wnioskodawczynię od prowadzenia spraw firmy J. i zażądał aby wyprowadziła się ze wspólnego mieszkania.

W dniu 6 stycznia 2010 r. małżonkowie dokonali rozliczenia środków pieniężnych zgromadzonych na ich wspólnych kontach i w związku z tym, że na koncie wnioskodawczynie w (...) Banku znajdowała się kwota 155 398,21 zł, zaś na koncie uczestnika w (...) kwota 91 301,74 zł, wnioskodawczynie ze swojego rachunku przełała na rachunek uczestnika kwotę 32 048,23 zł

Udzielenie odpowiedzi na pierwsze przedstawione przez uczestnika zagadnienie prawne w stanie faktycznym sprawy nie jest potrzebne do rozstrzygnięcia sprawy, gdyż przysługujące formalnie wnioskodawczynie udziały w spółce z o.o. stanowiły formę zabezpieczenia zwrotu pożyczki udzielonej przez wnioskodawczynię i uczestnika na rzecz ich syna X. Y., przy czym X. Y. zwrócił rodzicom pożyczkę, a zatem odpadła podstawa zabezpieczenia zaś uczestnik uznał, że nastąpiło rozliczenie z synem i wnioskodawczynie może zostać wykreślona z KRS. Sądy obu instancji wyjaśniły, że w takiej sytuacji po stronie wnioskodawczynie powstał obowiązek zwrotnego przeniesienia udziałów w tej spółce na rzecz syna, co ostatecznie przybrało formę umorzenia udziałów bez wynagrodzenia.

Rozstrzygnięcie wątpliwości interpretacyjnych, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni, bądź w drodze prostego zastosowania przepisów w konkretnym stanie faktycznym, nie kwalifikuje się jako uzasadniona ustawowa przesłanka przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Zgodnie bowiem z art. 1036 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o. rozporządzenie udziałem w przedmiocie należącym do majątku wspólnego, bez zgody drugiego małżonka jest bezskuteczne o tyle, o ile naruszałoby uprawnienia przysługujące temu małżonkowi na podstawie przepisów o podziale majątku wspólnego.

W przedstawionym stanie faktycznym, umorzenie udziałów w spółce D. wchodzących do majątku wspólnego bez wynagrodzenia na skutek czynności dokonanej wyłącznie przez wnioskodawczynię, która formalnie figurowała jako

udziałowiec w tej spółce, nie narusza uprawnień uczestnika przysługujących mu na podstawie przepisów o podziale majątku wspólnego, gdyż z tym aktywem majątkowym nie łączyło się uprawnienie do spłaty, skoro udziały te stanowiły formę zabezpieczenia spłaty pożyczki udzielonej X. Y. ze środków wchodzących w skład majątku wspólnego uczestnika i wnioskodawczynie, zaś pożyczka ta została zwrócona do ich majątku wspólnego i uczestnik oświadczył X. Y., że są rozliczeni i może wykreślić z KRS wnioskodawczynię. W takiej sytuacji, zwrot pożyczki spowodował, iż z udziałami w tej spółce, pomimo, że formalnie wchodziły do majątku wspólnego uczestnika i wnioskodawczynie nie łączył się żaden aktyw majątkowy.

Z kolei jeśli chodzi o drugie zagadnienie prawne, to należy wskazać, że w uchwale z dnia 16 stycznia 1964 r. III CO 64/63 (OSNCP 1964, nr 11, poz. 220) wydanej jeszcze na gruncie kodeksu rodzinnego z dnia 27 czerwca 1950 r., Sąd Najwyższy wyjaśnił, że małżonek może w czasie trwania wspólności majątkowej rozporządzić na rzecz drugiego małżonka przedmiotem należącym do majątku wspólnego, a rozporządzenie takie nie stanowi majątkowej umowy małżeńskiej i z tego powodu do jej ważności wystarczy zachowanie formy wymaganej dla danej czynności prawnej. Wyrazem tej linii orzeczniczej na gruncie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego jest uchwała składu 7 sędziów z dnia 10 kwietnia 1990 r., III CZP 76/90 (OSP 1992, nr 1, poz. 2), w której Sąd Najwyższy wyjaśnił, że w czasie trwania wspólności majątkowej małżeńskiej dopuszczalne jest rozporządzenie przez małżonka przedmiotem wchodzącym w skład majątku wspólnego na rzecz majątku odrębnego drugiego małżonka, chyba że rozporządzenie takie prowadziłoby do likwidacji majątku wspólnego, na skutek jego podziału (zob. też uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 1991 r., III CZP 133/91, OSP 1992, nr 7-8, poz. 171, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 1967 r., I CR 296/66, OSNCP 1968, nr 7, poz. 125). Pogląd jest aprobowany również w literaturze prawniczej (zob. A. Dynak. Ustawowy ustrój majątkowy małżeński, s. 53, 1985, A. Wolter, Majątek wspólny i majątki odrębne małżonków pod rządem wspólności ustawowej, NP. 1965, nr 2, s. 105, A. Szponar, Przesunięcia między majątkiem wspólnym i odrębnym małżonków, NP. 1989, nr 2-3, s. 3 i n., E. Kitłowski, Surogacja rzeczowa w prawie cywilnym, s. 93-94, 1969).

Z ustaleń faktycznych wynika, że przesunięcia majątkowe z majątku wspólnego stron na rzecz ich majątków osobistych, w zakresie środków finansowych miały miejsce 25 października 2009 r. (w zakresie kwoty 470 000 zł) oraz na początku grudnia 2009 r. (co do kwoty prawie 106 000 zł). Wyrokiem z dnia 15 września 2010 r. Sąd Rejonowy w S., który uprawomocnił się w dniu 7 października 2010 r., ustanowił z dniem 1 stycznia 2010 r. pomiędzy wnioskodawczynią i uczestnikiem rozdzielność majątkową, zaś w dniu 6 stycznia 2010 r. strony zawarły umowę o częściowy podział majątku wspólnego w odniesieniu do środków pieniężnych w kwocie nieco ponad 246 000 zł.

W tej sprawie Sąd Najwyższy, w związku z pytaniem prawnym Sądu Okręgowego podjął w dniu 23 lutego 2018 r., (III CZP 103/17), uchwałę, w której wyjaśnił, że umowa małżonków o częściowym podziale majątku wspólnego, zawarta przed ustanowieniem przez sąd rozdzielności majątkowej z dniem poprzedzającym zawarcie tej umowy (art. 52 § 2 k.r.o.), jest ważna.

Zatem mając na względzie wartość majątku wspólnego objętego podziałem sądowym wynoszącą 1 402 524,74 zł oraz biorąc pod uwagę przesunięcia majątkowe z 25 października i początku grudnia 2009 r. oraz objęte podziałem częściowym umownym z 6 stycznia 2010 r., łączna wartość tego majątku wynosi 2 220 000 zł, czyli przesunięcia majątkowe z majątku wspólnego na majątki osobiste stron przed ustaniem wspólności majątkowej dotyczyły środków pieniężnych o wartości 576 000 zł, czyli stanowiły ok. 26-27% (wskaźnik ten jest jeszcze mniejszy, jeśli uwzględni się przekazanie z kwoty 470 000 zł na rzecz X. Y. kwoty 50 000 zł) i nie mogły być więc kwalifikowane jako prowadzące do likwidacji majątku wspólnego, niezależnie od tego, że były dokonywane na nieco ponad 2 miesiące przed ustaniem wspólności majątkowej małżeńskiej.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. w zw. art. 398²¹ k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 2 pkt 7 w zw. z § 4 pkt 8, § 10 ust. 4 pkt

2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz. U. z 2015 r. poz. 1800 ze zm., w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz. U. z 2016 r. poz. 1668).